

Vedlegg 4

Lovverket

Dette kapittelet beskriver relevant lovverk og andre føringer som er relevante i arbeidet med kulturminner.

Lov om kulturminner (kulturminneloven)

Loven omfatter fredning av kulturminner på nasjonalt nivå og omfatter kulturminner med kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi: «Ifølge denne lov kan kulturhistorisk eller arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljøer vernes». §§ 1 og 2 beskriver hva som regnes som kulturminner, og at disse skal vernes både som en del av vår kulturarv og identitet, samt som en del av helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Kulturminneloven er en særlov, noe som betyr at den skal ha forrang ved konflikt med andre lover. Det finnes imidlertid også andre særlovgivninger, og i tilfeller der flere hensyn er motstridende, må det søkes løsninger som ivaretar alle interesser.

Lovens §§ 1 og 2 utdyper hva kulturminner er, og hvorfor de skal bevares:

§ 1. Lovens formål:

Kulturminner og kulturmiljøer skal vernes som en del av vår kulturarv og identitet, og som en del av en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Vernet er et nasjonalt ansvar, og kulturminnene skal fungere som vitenskapelig materiale og som grunnlag for nåværende og fremtidige generasjoners opplevelser, selvforståelse og trivsel. Ved vedtak som berører kulturminneressurser, skal lovens formål vektlegges.

§ 2. Kulturminner og kulturmiljøer – definisjoner:

Kulturminner omfatter alle spor etter menneskelig aktivitet i vårt fysiske miljø, inkludert steder med historisk betydning, tro eller tradisjon. Kulturmiljøer refererer til områder der kulturminner inngår i en større helhet. Reglene for kulturminner og kulturmiljøer kan også gjelde botaniske, zoologiske eller geologiske forekomster med kulturhistorisk verdi. Vernet kan også ta hensyn til viktige naturverdier knyttet til kulturminnene.

§ 4. Automatisk fredete kulturminner

Kulturminner fra oldtid og middelalder (inntil år 1537) er fredet.

Automatisk fredet er de til enhver tid erklærte stående byggverk med opprinnelse fra perioden 1537-1649, dersom ikke annet er bestemt av vedkommende myndighet.

§9. Undersøkelsesplikt m.v.

Ved planlegging av offentlige og større private tiltak plikter den ansvarlige leder eller det ansvarlige forvaltningsorgan å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk fredete kulturminner på en måte som nevnt i § 3 første ledd, jfr. § 8 første ledd.

§ 15. Fredning av bygninger, anlegg m.v. fra nyere tid

Departementet kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Fredningsvedtaket omfatter fast inventar (skap, ovner m.v.). Når særlige grunner tilsier det, kan også større løst inventar medtas. I slike tilfeller må hver enkelt gjenstand særskilt spesifiseres.

§ 19. Fredning av område rundt et fredet kulturminne

Departementet kan frede et område rundt et fredet kulturminne og skipsfunn som nevnt i § 14 så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det.

§ 20. Fredning av kulturmiljø

Et kulturmiljø kan fredes av Kongen for å bevare områdets kulturhistoriske verdi. Fredningen kan omfatte naturelementer når de bidrar til å skape områdets egenart.

§25. Meldeplikt for offentlige organer

De statlige, fylkeskommunale og kommunale organer som kommer i berøring med tiltak som omfattes av loven her, har plikt til å sende melding til departementet eller til vedkommende myndighet etter denne loven.

Kommunen plikter å sende søknad om riving eller vesentlig endring av ikke fredet byggverk eller anlegg oppført før 1850 til vedkommende myndighet senest fire uker før søknaden avgjøres. Vedtak om riving eller vesentlig endring av slike byggverk og anlegg skal umiddelbart sendes vedkommende myndighet, dersom denne myndigheten har uttalt seg mot riving eller vesentlig endring.

Sentrale forskrifter under kulturminneloven

Det finnes seks hovedforskrifter knyttet til kulturminneloven:

- forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer (SKE-forskriften)
- forskrift om fredning av bygninger og anlegg i landsverneplan for Forsvaret
- forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven
- forskrift om ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven
- forskrift om handel med kulturgjenstander
- forskrift om tilbakelevering av kulturgjenstander

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan og bygningsloven)

Plan- og bygningsloven, formelt kjent som lov om planlegging og byggesaksbehandling, er en nøkkellov når det kommer til bevaring av kulturminner. De fleste kulturminner med

formelt vern er beskyttet gjennom denne loven. Den regulerer en rekke temaer knyttet til planlegging og byggesaksbehandling, inkludert kulturminner. Ofte er kulturminner som er vernet på lokalt eller regionalt nivå beskyttet gjennom plan- og bygningsloven. Kulturminner som anses verneverdige, men som mangler et politisk vedtatt vern, kan også omfattes av denne loven. Fordi reguleringsplaner etter plan- og bygningsloven kan endres eller erstattes med nye planer, anses vernet etter denne loven som potensielt svakere enn vern etter særlovgivning.

Loven er kommunens viktigste redskap i forvaltningen av kulturarven og grunnlaget for å fatte vedtak vedrørende våre kulturminner og kulturmiljøer.

§ 1-1. Lovens formål

Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidig generasjoner.

Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser.

.....

Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives.

§ 3-1. Oppgaver og hensyn i planlegging etter loven

Innenfor rammen av § 1-1 skal planer etter denne lov:

- a. sette mål for den fysiske, miljømessige, økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling i kommuner og regioner, avklare samfunnsmessige behov og oppgaver, og angi hvordan oppgavene kan løses
- b. sikre jordressursene, kvaliteter i landskapet og vern av verdifulle landskap og kulturmiljøer

§ 11-5. Kommuneplanens arealdel

Kommunen skal ha en arealplan for hele kommunen (kommuneplanens arealdel) som viser sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk. Det kan utarbeides arealplaner for deler av kommunens område.

Kommuneplanens arealdel skal angi hovedtrekkene i arealdisponeringen og rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan settes i verk, samt hvilke viktige hensyn som må ivaretas ved disponeringen av arealene. Kommuneplanens arealdel skal omfatte plankart, bestemmelser og planbeskrivelse hvor det framgår hvordan nasjonale mål og retningslinjer, og overordnede planer for arealbruk, er ivaretatt.

Plankartet skal i nødvendig utstrekning vise hovedformål og hensynssoner for bruk og vern av arealer. Kommunen kan etter vurdering av eget behov detaljere kommuneplanens

arealdel for hele eller deler av kommunens område med nærmere angitte underformål for arealbruk, hensynssoner og bestemmelser, jf. §§ 11-7 til 11-11.

§ 11-8. Hensynssoner

Kommuneplanens arealdel skal i nødvendig utstrekning vise hensyn og restriksjoner som har betydning for bruken av areal. Hensyn og forhold som inngår i andre ledd bokstav a til f, kan markeres i arealdelen som hensynssoner med tilhørende retningslinjer og bestemmelser.

Det kan angis flere soner for samme areal.

Til hensynssone skal det i nødvendig utstrekning angis hvilke bestemmelser og retningslinjer som gjelder eller skal gjelde i medhold av loven eller andre lover for å ivareta det hensynet sonen viser.

Det kan fastsettes følgende hensynssoner:

- c. Sone med særlige hensyn til landbruk, reindrift, friluftsliv, grønnsstruktur, landskap eller bevaring av naturmiljø eller kulturmiljø, med angivelse av interesse

§ 11-9. Generelle bestemmelser til kommuneplanens arealdel

Kommunen kan uavhengig av arealformål vedta bestemmelser til kommuneplanens arealdel om:

7. hensyn som skal tas til bevaring av eksisterende bygninger og annet kulturmiljø.

§ 12-1. Reguleringsplan

Reguleringsplan er et arealplankart med tilhørende bestemmelser som angir bruk, vern og utforming av arealer og fysiske omgivelser.

§ 12-5. Arealformål i reguleringsplan

For hele planområdet skal det angis arealformål. Arealformål kan deles inn i underformål og kombineres innbyrdes og med hensynssoner.

I nødvendig utstrekning angis områder for:

Landbruks-, natur- og friluftsformål samt reindrift, samlet eller hver for seg, herunder områder for jordbruk, skogbruk, reindrift, naturvern, jordvern, særlige landskapshensyn, vern av kulturmiljø eller kulturminne, friluftsområder, seterområder, og landbruks-, natur- og friluftsområder der kommuneplanens arealdel tillater spredt bolig-, fritidsbolig- og næringsvirksomhet.

§ 12-7. Bestemmelser i reguleringsplan

I reguleringsplan kan det i nødvendig utstrekning gis bestemmelser til arealformål og hensynssoner om følgende forhold:

1.grad av utnytting, utforming, herunder estetiske krav, og bruk av arealer, bygninger og anlegg i planområdet, 6. bestemmelser for å sikre verneverdier i bygninger, andre kulturminner, og kulturmiljøer, herunder vern av fasade, materialbruk og interiør, samt sikre naturtyper og annen verdifull natur.

§ 14-1. Virkeområde og formål

Reglene i dette kapittel gjelder for tiltak etter annen lovgivning som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn og for nærmere bestemte verneplaner etter naturmangfoldloven kapittel V eller eldre vernevedtak som nevnt i naturmangfoldloven § 77.

Formålet med bestemmelsene er å sikre at hensynet til miljø og samfunn blir tatt i betraktning under forberedelsen av tiltaket eller planen, og når det tas stilling til om, og eventuelt på hvilke vilkår, tiltaket eller planen kan gjennomføres.

§31-1. Ivaretagelse av kulturell verdi ved arbeid på eksisterende byggverk

Ved endring av eksisterende byggverk, oppussing og rehabilitering skal kommunen se til at historisk, arkitektonisk eller annen kulturell verdi som knytter seg til et byggverks ytre, så vidt mulig blir bevart. § 29-2 gjelder tilsvarende

[Byggesaksforskriften](#)

Kapittel 10. Kommunens adgang til å gi pålegg om utbedring av bevaringsverdige bygninger.

§ 19-1. Formål

Bygninger med høy bevaringsverdig skal ikke gå tapt på grunn av unnlatt sikring eller istandsetting. De verdier slike bygninger representerer skal ivaretas innenfor en økonomisk forsvarlig ramme.

[Naturmangfoldloven](#)

§ 1. Lovens formål

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

§ 33. Mål for områdevern

Verneområder på land, i vassdrag og i sjø etter dette kapittel skal bidra til bevaring av:

f) natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene.

§ 36. Landskapsvernområder

Som landskapsvernområder kan vernes natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

Utkast til forvaltningsplan skal legges frem samtidig med vernevedtaket. Der det også er aktuelt med skjøttsplan, skal den inngå i forvaltningsplanen.

Miljøinformasjonsloven

Med miljøet forstår det ytre miljøet inkludert kulturminner og kulturmiljø (ref. lovens § 2 punkt 2).

§ 1. Lovens formål.

Denne loven har til formål å sikre allmennheten tilgang til miljøinformasjon og derved gjøre det lettere for den enkelte å bidra til vern av miljøet, å verne seg selv mot helse- og miljøskade og å påvirke offentlige og private beslutningstakere i miljøspørsmål. Loven skal også fremme allmennhetens mulighet til å delta i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet.

Jordloven

Jordlovens betydning for kulturminnevernet ligger i at den fungerer som et hjemmelsgrunnlag for ulike forskrifter. Disse forskriftene kan både sette restriksjoner på tiltak som kan ha negativ innvirkning på bevaringen av kulturminner, og gi landbruket økonomiske tilskudd gjennom jordbruksavtalen. Tilskuddene er ment å støtte tiltak som ivaretar kulturminner, enten ved å sikre bevaringen, synliggjøringen eller annen form for beskyttelse av kulturarven.

Forskrifter

Forskrift om fredning av Statens kulturhistoriske eiendommer

Denne forskriften, ofte kalt SKE-forskriften, omhandler fredning av statlig eide kulturminner. Hensikten med forskriften er å forenkle saksbehandling i offentlig sektor. SKE-forskriften skiller seg fra kulturminneloven på flere punkter, og har en annen beskrivelse av formålet med fredningen.

Forskrift om fredning av bygninger og anlegg i Forsvarets landsverneplan

Formålet med denne forskriften er å bevare et representativt utvalg av bygninger og anlegg knyttet til Forsvarets virksomhet. De fredede kulturminnene skal illustrere utviklingen av det norske forsvaret fra 1700-tallet til i dag. Fredningen omfatter både festningsverk, bygninger og sammenhengene mellom dem, og skal ivareta militærhistoriske, arkitektoniske og

kulturhistoriske verdier. I tillegg skal både originale elementer og senere endringer bevares hvis de har selvstendig historisk verdi.

Forskrift om fastsetting av myndighet etter kulturminneloven

Denne forskriften angir hvilke deler av forvaltningen som har myndighet etter kulturminneloven. Den omtaler blant annet Riksantikvaren, fylkeskommunene, Sametinget, forvaltningsmuseene og NIKU (Norsk institutt for kulturminneforskning).

Forskrift om handel med kulturgjenstander

Formålet med denne forskriften er å beskytte kulturgjenstander mot ulovlig eksport og import. Forskriften bidrar til å begrense ulovlig handel med kulturgjenstander og sikre dokumentasjon av de gjenstandene som får tillatelse til å forlate landet.

Forskrift om tilbakelevering av stjålne og ulovlig utførte kulturgjenstander

Denne forskriften tilrettelegger for tilbakelevering av kulturgjenstander som er stjålet eller ulovlig utført fra landet.

Forskrift om brannforebygging

I henhold til § 8 skal eiere av bygninger sørge for at sikkerhetsnivået i byggene oppgraderes slik at det minst tilsvarer kravene i byggeforskriftene fra 1984 eller nyere regler.

Oppgraderinger kan gjøres gjennom bygningsmessige tiltak, risikoreduserende tiltak eller en kombinasjon av disse. Plikten gjelder så langt oppgraderingene kan gjennomføres innenfor rimelige praktiske og økonomiske rammer.

Kirkebygg og kirkegårder

Det finnes flere lover og forskrifter knyttet til vern av kulturminner som er relevante for spesifikke bygninger, inkludert kirker. Trossamfunnsloven og forskriften om forvaltning av kulturhistorisk verdifulle kirker regulerer kirker tilknyttet Den norske kirke som ikke er fredet etter kulturminneloven. Disse reglene gjelder særlig ved avhending, riving eller større endringer utover vanlig vedlikehold. Riksantikvaren skal informeres og konsulteres i slike saker.

For kirkegårder gjelder gravplassloven og tilhørende forskrift. Krigsgraver fra første og andre verdenskrig er fredet uten tidsbegrensning og skal bevares og forvaltes med verdighet. Gravplassmyndigheten kan beslutte at deler av gravplasser eller enkelte graver bevares hvis de har historisk eller kulturell verdi, for eksempel på grunn av alder, stilhistorie eller unike personalhistorier.